

Språkstimulerande förhållningssätt

Att stötta barns språkutveckling i vardagen

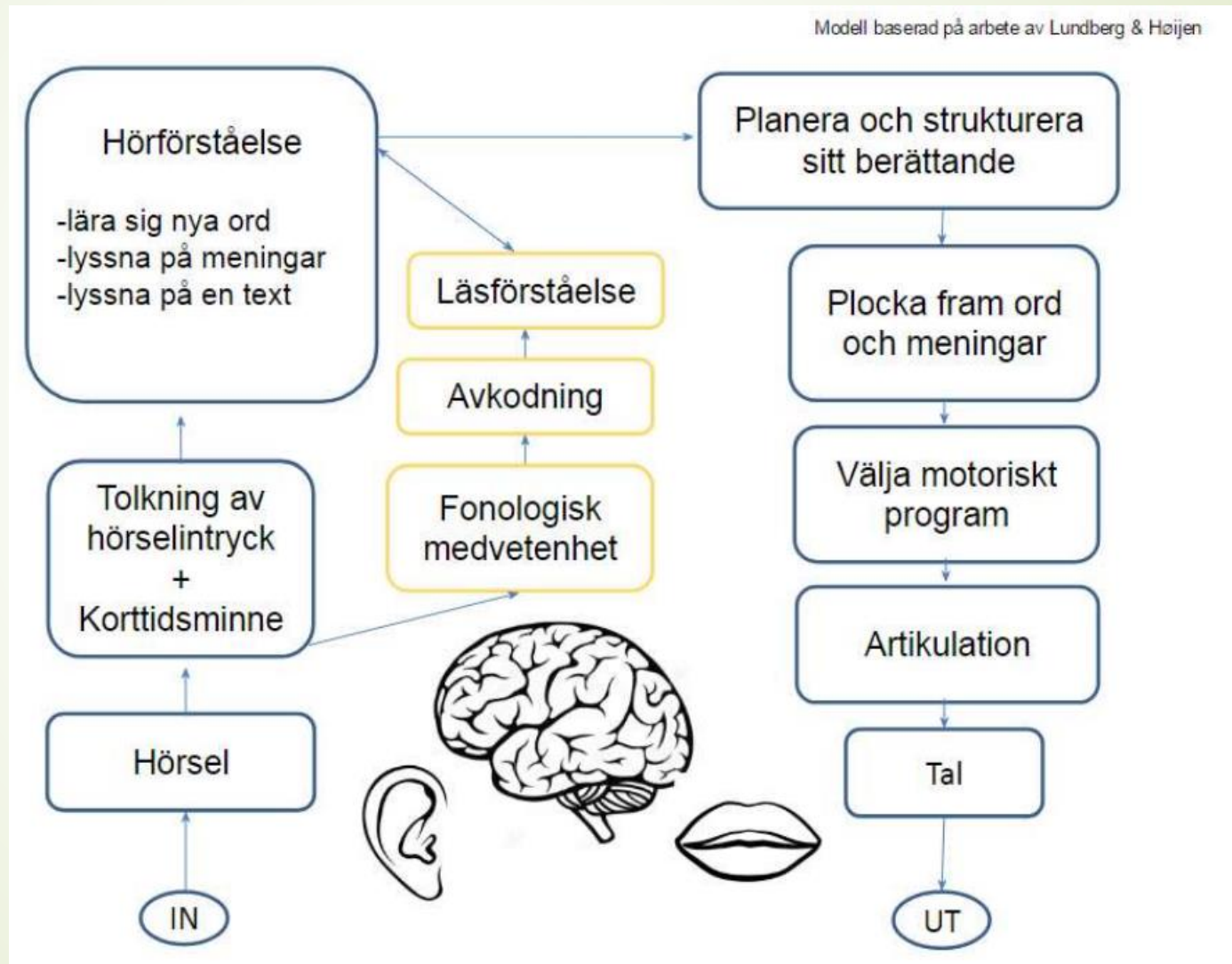

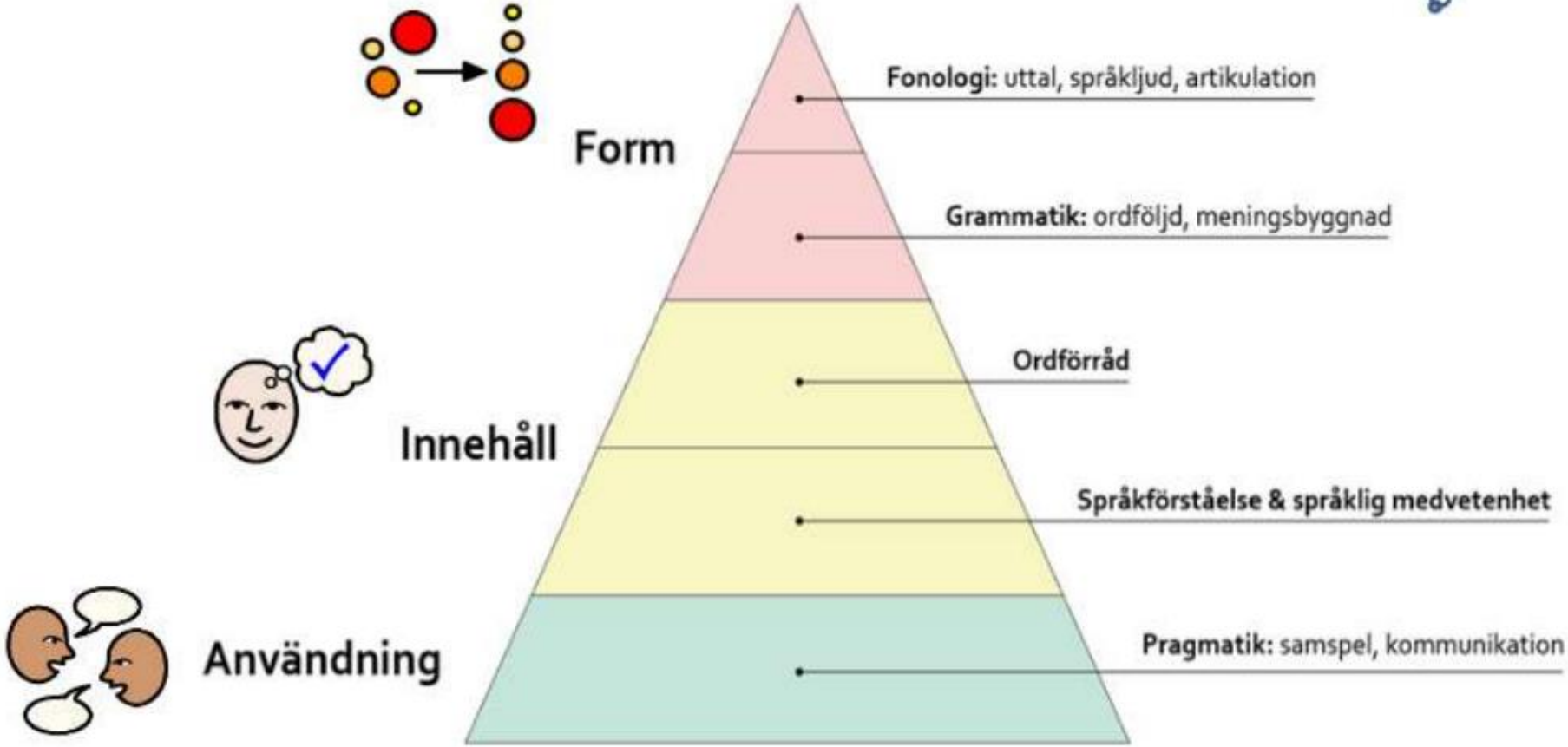
Länslöpedin, Region Norrbotten

Idag kommer vi att prata om:

- Vad är språk?
- Hur ser den förväntade språkutvecklingen ut?
- Vad kan avvika?
- Vad kan logopeden erbjuda?
- Vad kan jag som förälder göra?

Vad är språk?

Flerspråkighet

- Många språk är en styrka!
- Barn som växer upp med flera språk börjar prata vid samma ålder som enspråkiga barn.
- Utvecklingen följer i stora drag den utveckling som sker hos enspråkiga barn i respektive språk.
- Flerspråkighet orsakar inte en långsam tal- och språkutveckling. Språkstörning påverkar alltid alla språk.
- Olika ord på olika språk, i olika situationer.

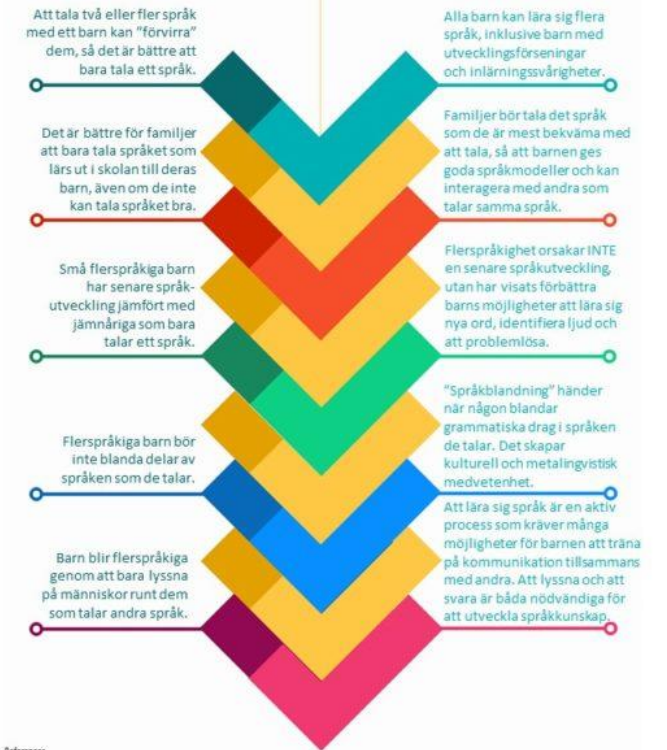
MYT mot FAKTA

Flerspråkig språkutveckling

MYT

FAKTA

Referenser

1. Bird, E. K. R., Cloze, P., Trudeau, N., Thordardottir, E., Sutton, A., & Thorpe, A. (2005). The language abilities of bilingual children with Down syndrome. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 14(2), 187-199.
2. Celic, C., & Selzer, K. (2011). *Translanguaging: A CUNY-NYSSED guide for educators*. New York, NY: The Graduate Center.
3. Ellis, R. (1994). *The study of second language acquisition*. Oxford University.
4. Roseberry-McKibbin, C. (2014). *Multicultural students with special language needs: Practical strategies for assessment and intervention* (4th ed.). Oceanside, CA: Academic Communication Associates.

Skapat av Kelly Ibarra, leg. logoped. www.TheDIALab.com
Översatt till svenska av Simon Ottosson, leg. logoped

Förväntad språkutveckling

0-1 år

- Det nyfödda barnet – kommunikation genom skrik.
- 2 månader – svarsleende, enkelt samspel.
- 3 månader – svarar förälders tal med joller eller ljudande.
- 5-6 månader – enstavigt vokaljoller baaaaaaa, däääääää osv.
- 6 månader – jollrade sekvenser bababa, dädä, mama.
- 8-10 månader – barnet känner igen enkla ord som mamma, titta. Börjar peka och använder gester. Vinkar för att säga hej då. Reagerar på sitt namn. Intresse för samspelslekar som titt-ut. Gör ljud för att påkalla uppmärksamhet.
- 8-16 månader – debut av talade ord.

Förväntad språkutveckling

1-2 år

- 12-14 månader – förstår minst 20 ord.
- Från ca 18 månader – ordförrådsspurt. Först substantiv, sedan verb.
- 2 år – förstår 200-2000 ord. Kan säga 50-100. När barnet har lärt sig ungefär 50 ord börjar hen kombinera dem i fraser.
- 2 år – kan använda vardagliga fraser som "ses imorgon".
- Imiterar och härmar andras tal.

Förväntad språkutveckling

2-3 år

- Barnet talar nu i satser som "stor bil", "äta mat", "mera gunga". Mot slutet av perioden kan barnet bilda tre ord långa satser, som "mamma kör bil".
- Barnet förstår instruktioner som "lägg boken på bordet" och kan följa med i enkla berättelser.
- Barnet ställer själv frågor, och kan svara på frågor som "vad gör du" och "vem är det".
- Grammatiken är fortfarande omogen, men barnet har börjat använda prepositioner, plural och ägande-form (mammaS kaka).
- Vid tre års ålder bör de som känner barnet väl förstå det mesta av vad barnet säger. Det är helt normalt att alla språkljud inte fallit på plats.

Förväntad språkutveckling

4 år

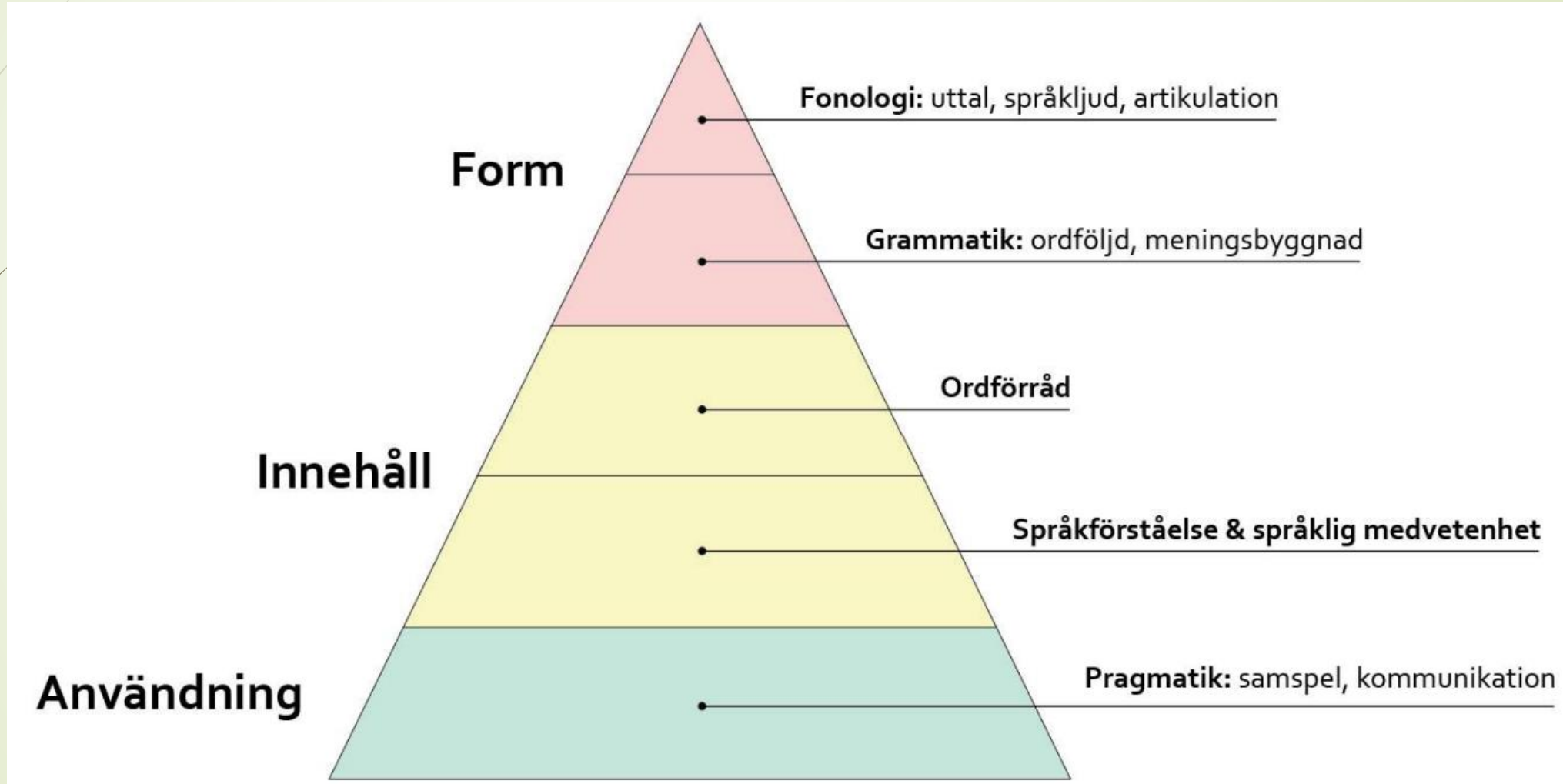
- Barnets språk blir allt mer likt hur vuxna talar.
- Ökat ordförråd och mer avancerad grammatik.
- Vissa språkljud, som r, sje och tje kan fortfarande vara utmanande att uttala.
- Talar nu i längre meningar och kan hålla en röd tråd i berättandet.

Förväntad språkutveckling

5-6 år

- Har ett språk som i stor utsträckning liknar de vuxnas. Ordförrådet fortsätter att utvecklas.
- Barnet kan nu anpassa sitt språk efter lyssnaren, och till exempel prata i enklare meningar med små barn.
- Visar ofta ett intresse för bokstäver och vad som står på skyltar. Har ofta lärt sig läsa och skriva vissa ord, som det egna namnet.
- Kan höra vilka ord som rymmar, och till exempel vilket av orden "katt hund hatt" som ska bort. Kan binda samman ord och höra vad det blir om man sätter ihop "fot" med "boll".
- Vissa grammatiska böjningsformer kan fortfarande vara svåra -> "mamma gedde mig den".

Vad kan avvika?

Logopedens roll

- Remissgång
- De insatser vi ger – rutiner och riktlinjer
- Elevhälsan (i undantagsfall finns logoped)
- Samarbetspartners – vidarerekommendation via BHV (psykolog), vidareremittering (öron-näsa-hals)

Förskolans roll

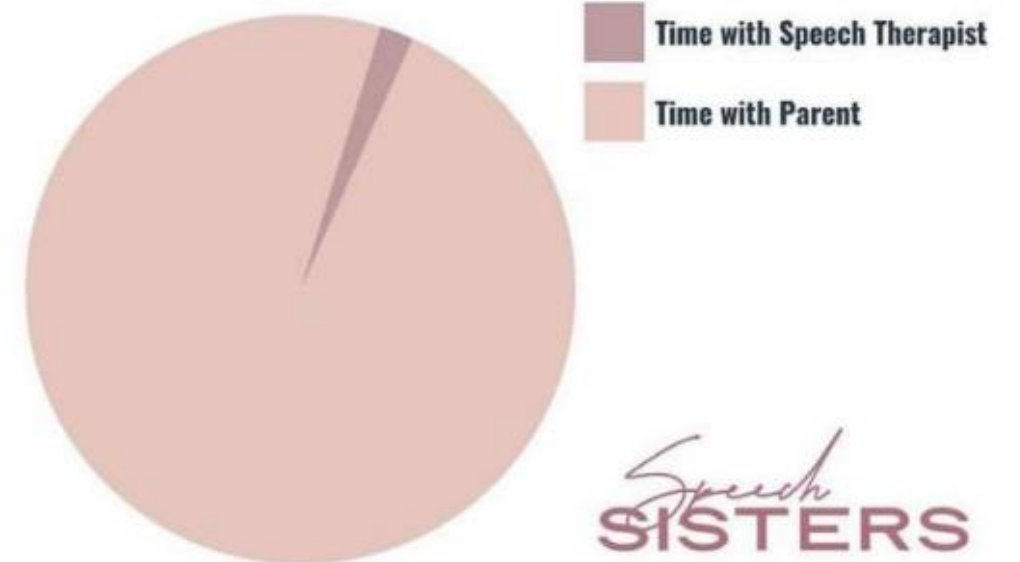
Förskolan erbjuder en fantastisk språkstimulerande och utvecklande miljö!

Vad kan ni som föräldrar göra?

Varför är det viktigt att träna språket även i hemmet?

TIME SPENT HELPING YOUR CHILD IMPROVE COMMUNICATION SKILLS

Hur ska vi göra?

”Hitta ett språkstimulerande förhållningssätt
som genomsyrar vardagen”

Förhållningsätt

- generella råd

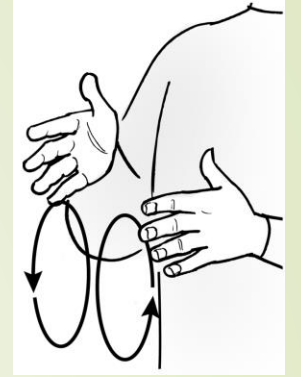
- ▶ Lyft skulden från barnet! - "mina öron hinner inte med...", "min tunga är också busig ibland".
- ▶ Beröm och bekräfta innehåll - "vad spännande saker du berättar!".
- ▶ Passiv korrigerings/speglings (och bygg ut). Inga pekpinningar.
- ▶ Tänk språklig ålder – inte biologisk.
- ▶ Var lyhörd, ta chansen till samtal och samspel där barnet har sitt fokus: – Batman! – Ja, titta Batman! Batman flyger! – Batman flyger snabbt. Tror du han har bråttom? – A-a! – Ja, titta hunden! Stora hunden! Vov-vov!
- ▶ Sjung sånger!
- ▶ Anpassa taltempo och satslängd. Repetera och ta om det du säger, men med nya ord: – Nu ska vi ut och gå, vi tar en liten promenad – Nu ska vi åka bil. Vi ska åka bil till affären. Vi ska åka och handla.

Förhållningsätt

- generella råd

- Låt barnet vara med i aktiviteter i vardagen som du sätter ord på: – Nu ska vi duka bordet, nu tar vi fram tallrikar – och där står glaset...
- Ställ öppna frågor som lockar till berättande, eller locka till tal genom att själv berätta något: – Idag åt jag fiskpinnar till lunch...
- Lek rollekar och lekar som är föreställande.
- Spela spel.
- Sätt ord på barnets lek (var hockeykommentator).
- Planera leken – var rävig!

Tecken som stöd till talat språk

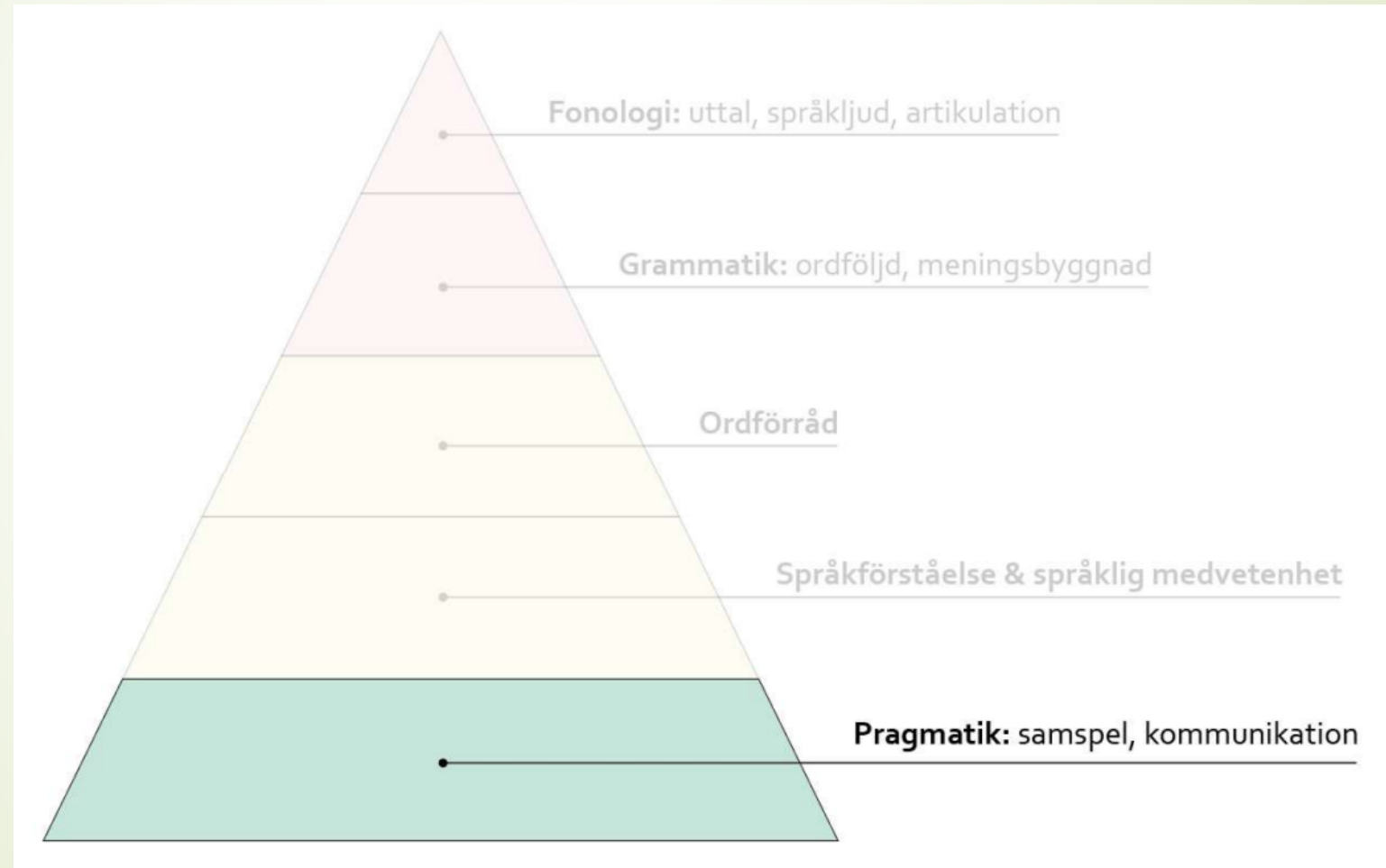
- Vanlig språkstimulerande insats!
- Tecken, lånade från svenska teckenspråket.
- Förtydligande – den vuxne sänker taltempot och riktar sig till barnet.
- Enklare att forma tecken än ord.
- Stannar kvar längre, tydligare avgränsat i jämförelse med orden i en mening.
- Tecken i kombination med det talade ordet.
- Språkstimulerande, även på längre sikt (Goodwyn et. al, 2000).

Bildstöd

- Varför?
- Hur?
- Fotografera i vardagen och återberätta vad ni gjort med stöd av bilderna.

Språkets användning: kommunikation och samspel (pragmatik)

Språkets användning (pragmatik)

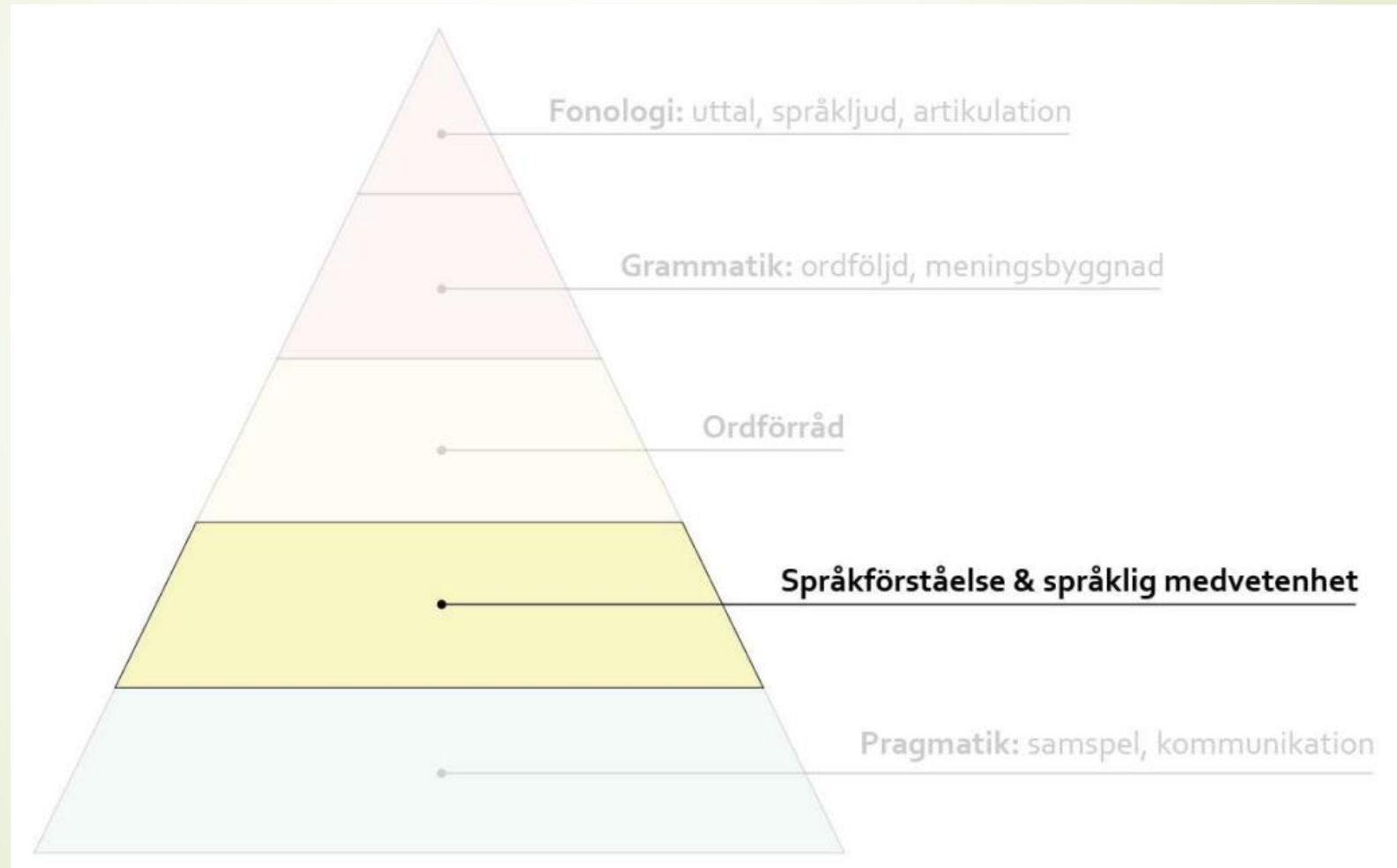
- ▶ Lek lekar som kräver turtagning.
- ▶ Härma barnet för att skapa intresse för hen att själv härma.
- ▶ Locka till delad uppmärksamhet genom att föra intressanta föremål i ögonhöjd.
- ▶ Läs böcker och prata om varför personerna agerar och reagerar på det sätt som de gör.
- ▶ Sitt med när barnet tittar på film, och resonera på samma vis som ovan.
- ▶ Träna på tolkning av ansiktsuttryck genom att t ex fota er själva när ni gör olika miner, hjälps åt att sätta ord på känslouttrycken.
- ▶ Uppmärksamma barnet på vems tur det är att prata, osv. Förtydliga genom att säga "nu ställde jag en fråga till dig" o liknande.

Språkets användning (pragmatik)

Tips på lekar

- ▶ Turtagningslekar t ex rulla boll mellan varandra, bygga torn, varannan kloss, och rasera, trä pärlor på en tråd.
- ▶ Enkla spel t ex lotto innehåller ofta turtagning.
- ▶ Leka "göra-lik", härma.
- ▶ Gömmolekar.
- ▶ Vänta-förvänta.
- ▶ Rollekar.

Språkets innehåll: språkförståelse

Språkförståelse

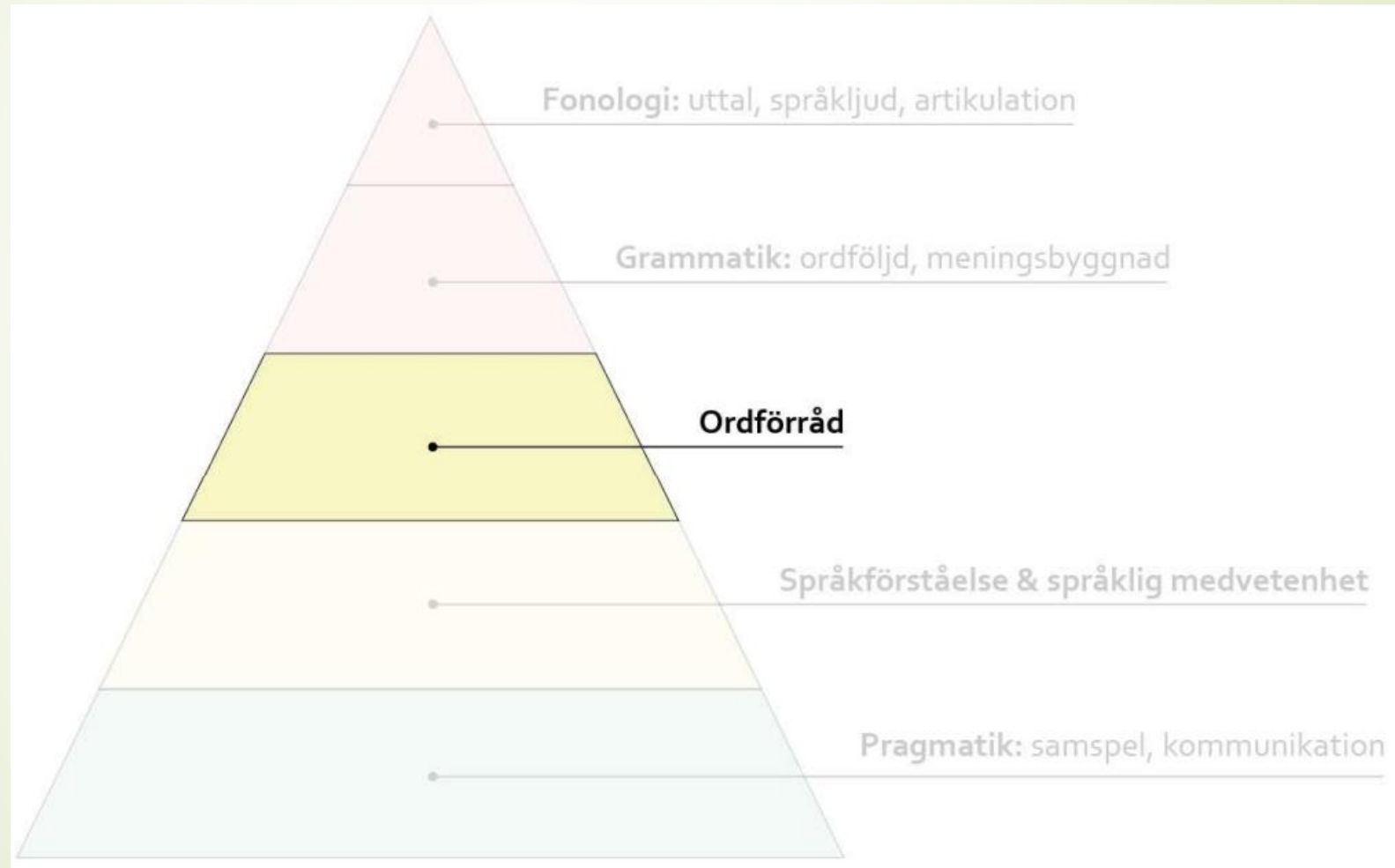
- Anpassa ditt eget taltempo. Tala på ett konkret sätt, men förenkla inte i onödan. Upprepa det du säger, med lite andra ord; "vad du ser fundersam ut, det ser ut som att du tänker och undrar något".
- Anpassa satslängden. Dela upp långa instruktioner: "gå ut i hallen och hämta din väska".
- Fånga upp svåra ord i vardagen och förklara dem. Försök att göra det så konkret som möjligt.
- Läs böcker där många nya ord kan hittas igen och förklaras.
- Ge barnet små uppdrag och instruktioner som blir längre och svårare efter hand. Frångå det vardagliga och återkommande.

Språkförståelse

Tips på lekar

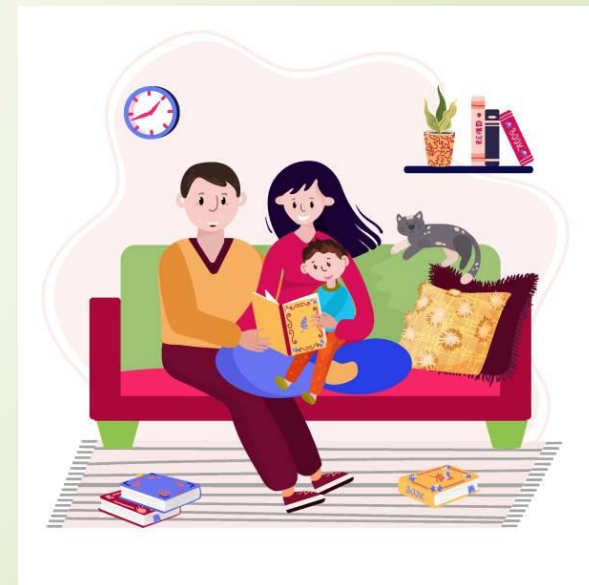
- ▶ Lek gissa-lekar under lek, promenaden hem från förskolan eller i bilen på väg till affären: – ”Jag tänker på ett djur som skäller, går i koppel och jagar katter...”.
- ▶ Lek ”bestämma-lek”: – t.ex. ”mamma ska krypa under bordet” – Övar att ge instruktioner på ett begripligt sätt, och att själv tolka det andra ber dig göra.
- ▶ Skattjakt: ge korta ledtrådar i flera steg som leder vidare till en gömd leksak eller munbit – Gå till den plats där vi lagar mat! – Gå till platsen där vi gör smutsiga kläder rena!
- ▶ Ge barnet små uppdrag och instruktioner som blir längre och svårare efter hand. Frångå det vardagliga och återkommande. Duka tokigt-leken!
- ▶ Spela lotto med hemliga bilder. Visa inte kortet som plockas upp, berätta istället vad det föreställer och låt barnet visa var det passar.

Språkets innehåll: ordförrådet

Ordförråd

- Var en språklig förebild genom att benämna och sätta ord på allt och erbjud mycket repetition!
- Träna färger och storleksbegrepp i vardagssituationer, som när ni sorterar tvätt eller plockar ur diskmaskinen.
- Packa upp matkassen – benämna vad ni packar upp, sortera efter kategorier såsom frukt, grönsaker, dryck.
- Träna verb genom att själv kommentera och sätta ord på det barnet gör; du SPRINGER, du nästan RUSAR!
- Läs böcker och prata om det ni läser. Barnet får stöd av bilderna för att lära sig nya begrepp.
- Läs gärna samma saga många gånger.

Ordförråd

Tips på lekar

- ▶ Träna förståelsen för hur ord hänger samman i kategorier genom sorteringslekar.

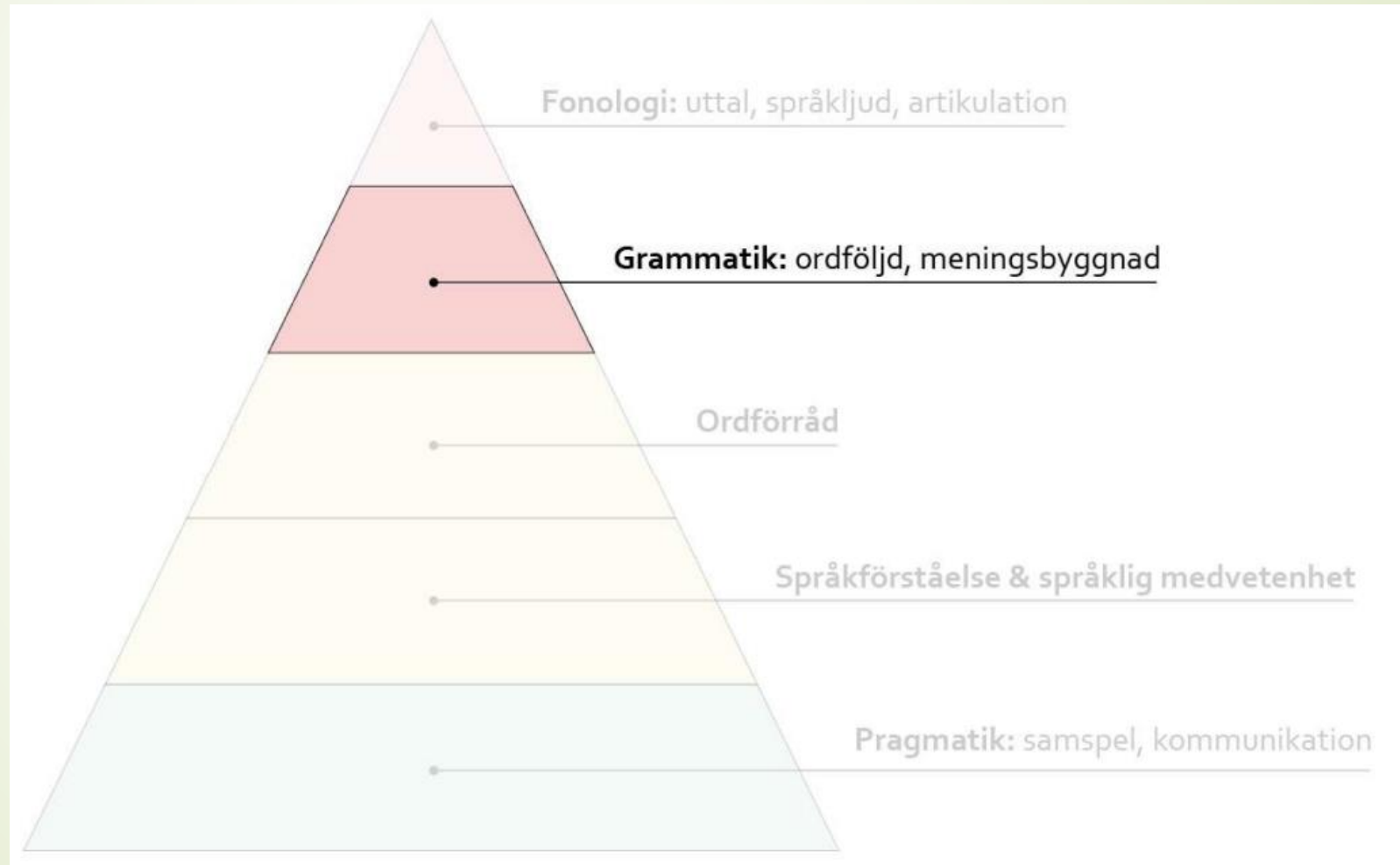

- ▶ Lek med motsatsord: den som inte är lång är...
- ▶ Vilken ska bort?
 - Lägg ett antal föremål t.ex. på bordet eller golvet, varav alla utom ett hör ihop med varandra på något sätt, t.ex. en gaffel, kniv, sked, mössa -> mössa ska bort eftersom resten är bestick/sådant man äter med.
 - Fundera tillsammans på vilket sätt sakerna hör ihop med varandra (under/överkategorier).

- Mata monster. Gör iordning ett monster av till exempel en kartong och mata monstret med bilder/ord, exempelvis utifrån olika kategorier.
- Ords kattjakt. Ta hjälp av en skattkista och en pirat samt olika bilder. Leken går ut på att hitta ord som man inte kan, för dem samlar piraten på till sin skattkista. Förklara nya ord och lägg i skattkistan när barnet lärt sig dem.
- Beskriv hemliga bilder/föremål för varandra och turas om att gissa vilket ord som beskrivs.
- Spela spel, exempelvis memory och benämna bilderna.

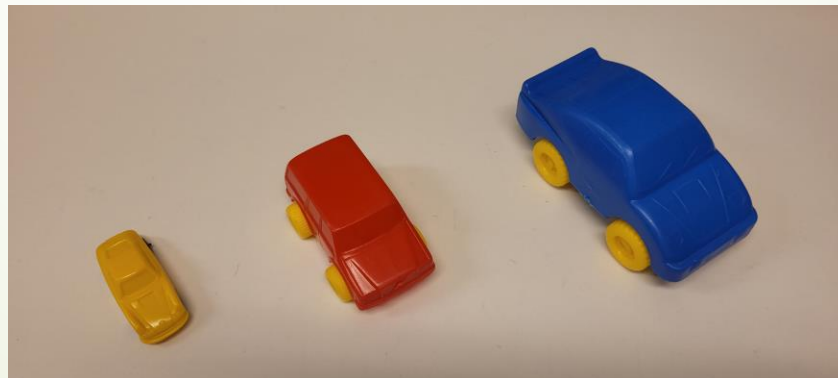
Språkets form (grammatik)

Grammatik

(ordböjning, meningsbyggnad)

- Använd passiv korrigerings och bygg ut, dvs upprepa det barnet säger med korrekt grammatik utan att påtala att barnet säger fel.
- Var förebild och betona olika begrepp i vardagen, t ex lägesbegrepp och storleksbegrepp.
- Komparation; Vilken är stor – större – störst? Vilken åker fort – fortare – fortast?

Grammatik

(ordböjning, meningsbyggnad)

- ▶ Förtydliga artikel en/ett, pronomen han/hon genom att betona de orden när du pratar: "där är ETT hus med EN dörr", "Johan är en pojke, HAN är din kompis".
- ▶ Använd olika verbformer och tempus genom att återberätta gemensamma minnen.
- ▶ Läs böcker. Böcker erbjuder träning av både meningsbyggnad och berättande. Låt barnet återberätta det ni läst.

Grammatik

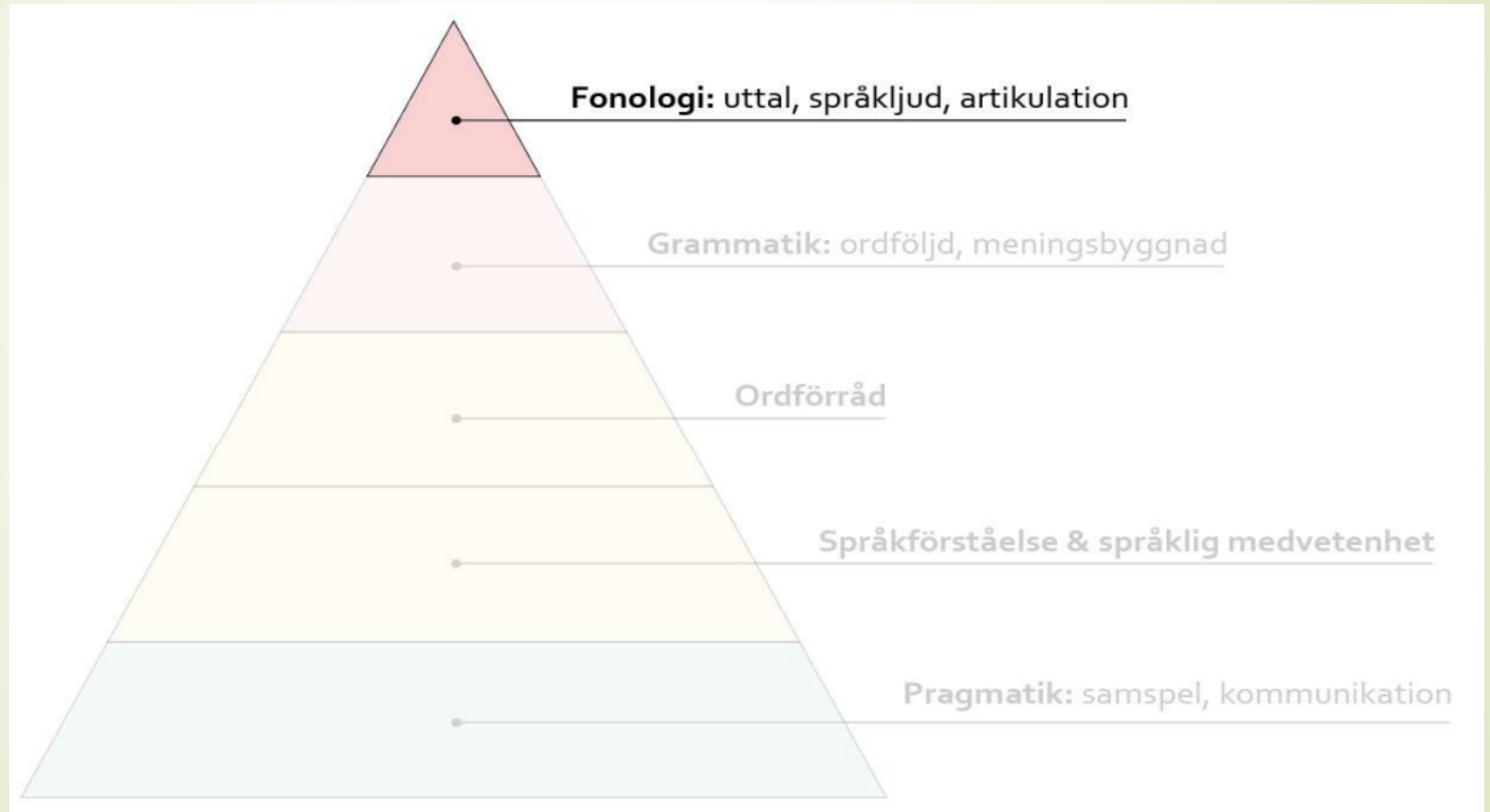
Tips på lekar

- Spela lotto där ni berättar vad som händer på bilderna.

- Prepositionslekar – t ex göm föremål och ge instruktioner.
- Grammatiskt ordspel: Använd valfria lottobilder/memorykort/bilder. Bestäm en given meningsstruktur för benämning av bilderna, t ex exempelvis att alla meningar ska börja med "hon" eller att alla meningar ska innehålla ordet "sitt".
- Rita tillsammans, turas om att berätta vad ni ska rita, t ex "rita en stor boll. Under bollen ligger två långa ormar".

Språkets form: ljuden (fonologi)

Fonologi (uttal)

- Använd passiv korrigerig, dvs upprepa det barnet säger men med korrekt uttal utan krav på eftersägning, t ex: "ja vill ha en tata", "jaha du vill ha en KAKA?".
- Läs böcker som fokuserar på språkljud.
- Samtala kring ljuden (k, s) inte bokstäverna (kå, ess).
- Locka barnet att härma ljud.
- Stimulera utveckling av medvetenhet kring språkljud, t ex genom rimaktiviteter eller räkna stavelser/ljud i ord.

Fonologi (uttal)

Tips på lekar

- Sortera saker efter vilket ljud ordet börjar på, t ex "Lego, Lampa, Lejon", "Mus, Mamma, Motorcykel".

L "lll"

Fonologi (uttal)

Tips på lekar

- ▶ Lek lyssna-lekar som "finns det något ssss i ssssol?" – Kan kombineras med sådant som skattjakt, bokläsning, spel, lek.
- ▶ Spel t.ex. lotto och memory. Säg ljudet/ordet vid upprepade tillfällen t ex samma antal som prickar på tärningen, eller antal fingrar på händerna.
- ▶ Vardagsträning i farten! Klistra upp språkljudsbilder på spegeln/kylskåpet.
- ▶ Lek med ljud och härma varandra när ni t ex kastar boll eller bygger pussel. Visa tydligt med din mun hur man gör ljudet.
- ▶ Kom ihåg att ha roligt, inte tjata och motivera med belöning för barnets prestation oavsett resultat.

Skärmtid

- ▶ Anpassa skärmtid och TV-tittande. Ej språkutvecklande för små barn. Sitt med och kommentera, eller prata tillsammans om vad som händer i filmen eller spelet för att väva in språkstimulans.
- ▶ *"The more the children used screen time alone, or the greater the amount of the mothers screen time, the weaker the childrens lexical and general language abilities [...]"*. (R. Mustonen et al, 2022. Screen Time of Preschool-Aged Children and Their Mothers, and Children's Language Development)

Om du ska minnas 3 saker, minns dessa:

- Se det som ett förhållningssätt (inte en regelbok).
- Lyssna på vad som sägs, inte hur det sägs.
- Prata och läs mycket med era barn.

Tack för oss!

Frivillig frågestund

